

ROTT JÓZSEF

Három feledhetetlen mozdulat Oláh Jánostól

Különös barátság fűzött Oláh Jánoshoz. Halálának híre három gesztusértékű mozdulatát juttatta legelőbb eszembe, amelyek az el sem halványuló emlékek bizonyosságával szolgálnak személyisége és ritka teljesítménye értékeléséhez. A felmerülő mozzanatok azonban fordított sorrendben vagyok kénytelen kibontani, másképp nem domborodna ki mind a bizalmat megteremtő aktuális, mind a távlati jelentőségük.

Egy-egy írásunk, megszólalásunk kapcsán már nem voltunk idegenek egymásnak, amikor Körmenyi Lajos jóvoltából összetalálkoztunk. A helyszín egy letűnt kultúra maradványa: egy kunhalom a karcagi határban, amelyet az élni akarás elemi parancsa emelt egykoron, s amelyen most senyvedt, lábom száradt füvet zörgetett a szél. Távobbi írók, költők kullognak a pusztaságban: vert, mégis beszédes horda rikító ruhákban. A csapkodó ridikülök, lófarkak, a napfényben megcsillanó mobiltelefonok, poros lakkcipők még szürreálisabbá teszik a képet, nem állom meg somolygás nélkül. Nem feltűnően, mégis érzem, valaki figyel. Oláh János az, aki pár lépésnyire tőlem úgy fogott perspektívát, hogy rajtam keresztül lássa a zarándoklatot.

Meglepett vele, mivel e látászöveget – eltávolodva a többiektől, gondolatokat forgatva – mindig a sajátomnak tekintetem. Ez lenne az első személyes benyomásom Jánosról, amely mintegy megalapozta barátságunkat.

Talán három-négy elhanyagolható évvel idősebb a mostani önmagamnál; jól öltözött, megfontolt ötvenes férfiú, aki kedveli a világos, könnyű ruhákat, ami nemcsak merész viselet, mert hangsúlyossá teszi a mozgást, esetében a hibátlan testsémát, a szívós izmok harmóniáját, de figyelemkeltő is, az önhittség jele nélkül.

Azt láttam rajta, hogy nagyon észnél van, az éberség mégsem teszi merevvé, ahogy az érdeklődése sem válik tolakodóvá. Impulzív ember, aki jól gazdálkodik az életenergiáival, s aki vélhetően nagy erők mozgósítására képes. Kissé meg is zavart a nézésével. Nem tanultam meg szeretni magam, bár fo-

galmazhatnék úgy is – a mai eszemmel, s inkább azok kedvéért, akiknek nem okoz gondot önmaguk elfogadása –, hogy csupán a képességeim szolgálata tesz a teljesítés idejéig megelégedetté. Eme önvesszé-lyes szigor miatt igyekeztem eltitkolni futó impreszióimat a többiekről. János közeledése viszont nem volt ellenemre, bár azt is láttam, hogy nem adja fel a káromra megnyert pozíciót.

Mindegy: jelen esetben nem volt veszíteni valóm (távlati értelemben annál több, amivel viszont korai lett volna gondolnom), Jánosban pedig már az érték és az önmegtartás parancsa munkált (amivel akkoriban még úgyszintén csak futólag gondoltam). Ha valakit – személyiséggel valóban rendelkező egyént – közel engedsz magadhoz, aligha maradsz érintetlen. A hatás persze kölcsönös, ahogy a kifejlés módja s mikéntje is megjósolhatatlan. Gazdagodhatsz a másik által, megint más a szellemed sarkantyújává válhat, és így tovább: akár le is rombolhat. (A tudtán kívül, természetesen, mert ezen a szinten ne feltételezzük az álság azon fokát, amely céltudatosan tör a másik megrontására.)

Oláh Jánossal szemben semmi nem intett tartózkodásra, ahogy őt sem kellett féltennem magamtól. Egyébként is, mint mondtam, megállapodottnak láttam, akire a kiforratlansággal aligha gyakorolhatok multhatatlan hatást.

A tárgyalás menete kényszerít rá, hogy legalább nagy vonalakban felvázoljam azon kapcsolatformáló tényezőket, amelyek tapasztalataim szerint tovább bonyolítják a létezését egy olyan kultúrában, amelynek meghatározó törekvése a szellem elnyomása. Mindketten családostak voltunk, egzisztenciális kötelmek terheltek, emellett Jánosnak egy folyóiratot is életben kellett tartania – nem kis erőfeszítések árán –, amit én kezdettől fogva szem előtt tartottam. Ezen összetevők mégis elhalványulnak a szellemi létezés lényegi kihívásai mellett; illetéknépp vonzás és taszítás dolgában sokadlagos komponensek. A felső réteg, a kéreg az értékrendé, lejjebb az emberi beállítódás munkál, a döntő szó pedig a lelki organizációt működtető pszichodinamikáé. A rétegek persze a legkülönfélébb módon, a személyes múltnak, az alkatnak, a hajlamnak, a tehetségnek és a vérmérsékletnek megfelelően keresztül-kasul átjárják egymást – még a tudatos, a megtisztított gondolkodásunk előtt sem világos teljesen: mikor, miképp s miért.

Az önérvényesítő, a felszínes ember az értékrendi kérdésekben érdekelt. Remekül érvel a kollektív

A szerző a *Véren vett értelem* című műhelyregénye első fejezetét teszi közzé.

séma, az aktuális trend mellett, s mivel a célhoz vezető legrövidebb utat és módszert keresi, története progresszívnek, leleményesnek, fölényesnek tetszhet. Igyekszik kiszakítani a magának megítélt részt a közből; nincs az az anyagi ösztönző, elismerés, amelyt ne zsebelne be a természetes jussaként. Ekkor megüti füled fáradt zihálása, rossz szagú közelsége émellyel tölt el. Csakhogy a társadalmi játszma az ő kénye-kedve szerint folyik, s előbb-utóbb idomulásra kényszerít, de legalábbis kényszerítene. A lelki organizációjáról annyit érdemes tudnunk, hogy a megértés és az elfogadás igénye helyett a hasznavehetetlen dolgoknak kijáró nemtörődomséggel viszonyul minden, az érzékelése, az észlelete, a fejletlen humánuma által megközelíthetetlen emberi tulajdonsághoz, létállapothoz, amely beállítódás a dinamikusság csálka látszata mögött csupán irányultság. Előbb-utóbb biztosan betokozza, megmerevíti gondolkodása egyébként is merev sémáit. Idő kérdése, hogy az ideológia, amelyet az érvényesülés reményében meglovagolt, mikorra falja fel a kialakulatlan formájában feladott személyiségét.

A tehetség vele ellentétben a saját útját igyekszik bejárni, így gyakorlatilag – kivált rövidtávon – kiszolgáltatottja a zord társadalmi viszonyoknak. Megfigyel, integrál, igyekszik kivetni a gondolkodásából minden sémakövető beidegződést, újabb és újabb érzelmi tartományokba nyer bebocsátást, tágitja a világát körülményesnek tetsző igényességgel, önállórendelő viszonyban a külvilággal, valamint azzal a pszichodinamikával, amelyről még csak nem is tudhatja – legföljebb reméli –, mi felé közelíti, hová vezet. El-elbizonytalanodik, s mialatt a környezete mind türelmetlenebb vele, lélektani evidenciaként kénytelen kivárni a személyisége mélyrétegeiben – nagyobbreszt láthatlanul – végbemenő érési folyamatokat.

Egy irodalmi folyóiratért gazdasági és morális értelemben egyaránt felelős főszerkesztő, kivált, ha alkotóművész is egyben, rendkívüli terhelésnek van kitéve. Még ha elvonatkoztatunk is a családi-rokoni s egyéb irányú kötelmeitől, akkor is a személyisége mindahány rétegét érintő kihívás állandó részese. Ezért is tetszett meg Oláh János férfias kiállása: mert egyértelmű ígéretként villantotta fel azon jellemvonásokat, amelyeket ilyen masszív kötésben, korábban nem láttam meg egyetlen főszerkesztőben sem, beleértve a nagyra becsült Juhász Ferencet is, aki – mi tagadás: joggal – méltóságán alulinak tartotta, hogy

idős fejjel megküzdjön az Új Írásért, alig egy évtizeddel korábban.

Az életünk, a szellemi érésünk és a jellemfejlődésünk két meghatározó választóvonalra, krízisére – s mostantól kizárólag a tehetségét szolgáló, autonóm igénnyel fellépő alkotókról és lapszerkesztőkről beszélek – az ifjúkori identitásválság, valamint a negyvenes mérőföldkő: a belépés az érett felnőtt létezésbe.

A fiatalkori identitásválság alkotóként – a tudatosság még valamely alacsonyabb szintjén – az analitikus titok kimondásával zárható le, hogy belevághassunk a vele való morális elszámolásba. Én kontra kollektív séma, avagy egyedül a világ ellen. A negyvenedik életév tájkához kötött fordulópont szintén útelágazás; a korábbi döntés és az annak jegyében elvégzett munka logikus, jól látható folyamánya. Amennyiben a köztes intervallumban megnyertük az autonómiánkat, elszakadhatunk a kollektív sémától, amely a társadalmat áthatja, tévúton tartja. A felelős feladatvállalás még aktívabb időszakát következik, a megnyert tehetség beváltása. A határvonalak nem feltétlenül élesek, ám a beteljesített talentum esetében többnyire könnyűszerrel visszaolvasható – bár ezen kérdéskör szorosán talán nem is tartozik ide. (A példa kedvéért Sarkadi Imre *Oszlopos Simeonját* említeném, amely első megfogalmazása az író húszas éveinek derekára tehető, a végső formátum pedig másfél évtized múlva lát napvilágot. Az eredmény oly kínos a baloldali kultúrpolitikának, hogy visszadátumozza azt 1948-ra. Az író zsenijének tünteti fel a maga fordított logikájával, ahelyett hogy felismerné zseniális eredményeit. Azt az elvitathatatlanul tetsző tényt, hogy Sarkadi Mikszáth, Móra és Móricz szellemi örököseként szintén leleplezi a gonosz forrását, a „kollektív anyát”.)

A most előadott történet okán arra utalok, hogy magam az autonóm önmegvalósítás finisé előtt álltam harminchat-harminchét évesen, míg János a második alkotói szakasz derekán, egy merőben más érettségi szinten, az összegzés folyamatában. Hozzávetőleg azon életkorban, amikor Mikszáth megalakítja *A sipsiricát*, Móra az *Ének a búzamezőkről*, Móricz pedig az *Árvácskát*.

A tettenérésem – az írotársaimra fecsérealt frivol mosoly leleplezése – tehát sokféle értelemmel feltölthető, de utóbb nem találhatok. Nekem mindenesetre az járt a fejemben, hogy a tradicionális kunsági létezés mennyivel emberpróbálóbb volt a mai létformák

többségénél. Úgy általában. Mert a kihívás mindig adott. Olykor már úgy tetszik, íróságunk sem több vágyott szerepnél; a szabad mozgásukban súlyosan korlátozott eleink csúfondáros hagyatéka, amely megtréfálja a szemet, rátelepedik a szellemre. Befelé megélt, önveszélyes dinamika. Vert mozdulatok, réveteg tekintetek otthona. A delelő nap nem ad árnyékot, nem enged enyhülést. Mindannyiunkkal ugyanaz a káprázat játszik. Míg a szellemi építkezés értelmét kizárólag az egyedi, az egyénre szabott út bejárása adja-adhatja.

Oláh János kéziratot kért tőlem, én pedig arról kérdeztem, milyen reflexiók érkeztek az egyik napilapban hónapokkal korábban publikált esszéjére, amelyben az irodalmi művek, a kánonok egyetemes megközelítése módszerének kidolgozását sürgette.

Te vagy az első, aki szóba hozza, mondta kertelés nélkül.

Beszélgetésünknek mégsem lett – rögvest – folytatása. A kialakult gyakorlat szerint csak akkor és azt írtam, amikor és amely mondandóra belső felhatalmazást nyertem. Olykor egy álom szólított meg, máskor az emberi környezetem egy-egy érdekfeszítő mozzanata. Olyan jelenségek, amelyek visszhangot vertek bennem, és másképp nem szabadulhattam tőlük. Arra a néhány elbeszélésre pedig egy-másfél évtizede igényt tartott a Hitel és a Kortárs folyóirat. A futó véleménycsere érdemes részei viszont beszivárogtak az elmémbe.

E sorok írásakor kinézek az áprilisi hóesésbe: a diófák zsenge lombja, a felszökő anyafű már fehérben játszik. Nem délibábot látok. A táj, akár egy Fradi tabló. A lelátókaréjt befedő zöld-fehér sálak és zászlók hullámozó tengere. De a Franzstadtnban sem mindenki Fradi-drukker. A leszakadó hó körbefogja a Hegytetőt, magam vagyok. Leveszem fülemről a zenét. Tapintható a csend. Az ereszcatornába ütemtelenül bele-belepottyannak az olvadás első, kövér cseppjei. A kandalló tűzterében leroskad az izzásban lévő akáchasáb, sziporkák szöknek a kürtő felé. Erős vágyam, hogy megélhessem az érzéseimet. A gyermekkorom üde harmóniáját, amely a hellyel, egyes személyekkel, jelenségekkel kapcsolatban ébredt és élt bennem, máig éteri tisztasággal felidézhető. A diszharmóniát, a disszonanciát, a dühöt és a dühödöt többrevágyást meghagyom a társművészeteknek. (Az imént még a Metallica legújabb albuma szólt.)

Az elhanyagolt gondolatok, az elutasított kérdések mérgeznek. Ha valamin fennakadsz, nem építkezhetsz tovább szabadon, a teljesség igényével. Rátermett és leleményes statikusként ki-kihagyhatsz az építményedből egy-egy belső válaszfalat, ideig-óráig az újabb áthidaló elemek helyét, ám észben kell tartanod a hiányt, számolnod kell vele, hiszen így nem léphetsz a következő szintre. Be kell tölteniük funkciójukat. (Egy talpára állított deszka is képes megtartani a bányát, amíg a csillés elszalad támért, deszkáért, de másodperceken és nem kevés lélekjelenlétlen múlik a dolog. Ifjú lakatosként elhűlve néztem, mekkora kockázatra hajlandó az ember egy cseppnyi könnyebbségért. És e teremtőképessége mégsem válik általános gyakorlattá. Ugyanaz a vājár és csillés a néhányadik sőr után már jó eséllyel összeszólalkozott, melyikük hozza ki a következő rundót. A diadalmas leleményesség ijesztőbb fonákja, amikor a szóban forgó bányász vakító fehér fogsorral bagólet sercint a szál-longó szénporba, és besétál a metános vājvégre az ottfeledett kabátjáért. Amely nélkül nem érzi magát teljes értékű embernek. – Az életforma, a szocializáció diktálta tárgyviszony egy-egy drámai pillanatra átfedésbe kerül torz kultúrköri sajátágunkkal, a hely- és a kultikus tárgyviszony által manipulált egyéni, s azon túl a társas halálviszonnal. Többet tudsz meg a két emberről, vājárról és alantasáról egyetlen jókor ellesett epizódban, mint hosszú várakozásban. Mert a vājár véletlenül sem küldené be gúnyájáért a csillést. Hiába is akarná, a másik a szemébe nevetne. Jótáll érte a köz, a szokásjog, az életforma.)

Folytatva az elhagyott gondolatsort: Oláh János és jómagam is arra voltunk elsősorban kíváncsiak, ki hogyan éli meg a saját világát, milyen ismereteket tud integrálni belőle a nagy egészbe, az önmagunkról mint fejlődő társadalomról alkotott összképbe. Így eshetett meg, hogy a legközelebbi találkozásunk alkalmával – megint Berekfürdön vagyunk –, folytattuk diskurzusunkat. Inkább kettesben, mert ha néhányan összeverődnek, már biztos felizzanak a szenvedelmek, s valaki arányt vét.

Oly csábos az ellenségkép öröktől fogott ideája!... Magam is hajlottam rá egykoron, hogy eleve romlottnak lássam zsarnokaimat, a baloldali diktatúra híveit. Végtére is jól éltek a hatalom képviseletéből, s nem láttam át – bele se gondoltam –, mibe kerül nekik a tettetett fölény, az elvtársi módi. Mert akinek pofa be! sorsot szántak – voltunk így pár millióan –, annak az elfogulatlan gondolkodáshoz szükséges önerzetért

is keményen meg kell dolgoznia. Hiába sürgető a kimondási kényszer, ha nincs mit kimondani! A vád megül a megsebzett lelken. Az önkifejezés kulturális kérdés, a dolog bökkenője pedig, hogy nincs önállóság az illetén igényed megéléséhez.

Akkor kezdett megmutatkozni a jelenség – a történelemformálás – másik komponense, amikor az ellenszenv és a szabadságvágy egybemosódó érzéseibe belevegyültek a nyílt és a vak gyűlölet artikulálatlan hangjai. Az acsargók váltak a vezérszónokká. Ez volt a politikai rendszerváltozás időszaka. S egy merőben másfajta félelem lett a mindennapok meghatározója.

A félelem az alapjaiban – a személyiséged legmélyéig – rendít-rendíthet meg. S van úgy, hogy már az elfogadás ígérete és a legteljesebb türelem sem segít. A Jánossal való első találkozások idején még Vésztőn éltem a családommal. Sokan megfordultak nálunk, ki futó vendégként, ki nyaralni, pihenni érkezett, akár családotól. Pardi Anna, akinek az édesanyja ugyanabban az utcában lakott, egyszer munkaidőben nyitott rám az új verseskötetével. Vajon emlékszik-e az esetre...? Elállt a szava. A Def Leppard *Retroactive* című albuma pihent az asztalomon. Aki nem ismerne a borítót: estélyi ruhás hölgy ül ovális tükre fésülködőasztalnál, előtte ügyesen elrendezett tégelyek, üvegcsék. Ám ha felületesen, futólag pillantasz rá, ha az összbenyomásra adsz, halálfejnek, ótvaros koponyacsontnak látod a képet. A félelem fog meg, s nem szabadulsz. Hiába is igyekeztem csillapítani Annát, megmaradt a primer benyomás állapotában.

Mindegy. Annával szeretjük egymást, az elfogadásunk nem helyzetekhez, nem egyszeri tettekhez kötött. Arról a megfigyelésemről beszélek, hogy előbbutóbb valaki, a legerőszakosabb egyed, akinek még annyi önismerete sincs, hogy felismerje az észlelését befolyásoló félelmeit, rendre beindítja az ellenségképzés tradicionális reflexét. A többség még hallgat. Kivár. Ám ha az indulat dinamikát nyer, társadalmi mozgást eredményez, előbb szegődnek a hangoskodó nyomába. A háborúskodás szociális, az életmentés pedig inkább egyedi, személyre – szűkebb körre – szabott feladat a kultúrköri sztereotípiák szerint. Jánossal azért lehetett a kérdésben higgadtan szólni, mert egy sportember önfegyelmével és kitartásával viszonyult a problémához.

De még ez, még ennyi sem elegendő a mélyebb bizalom kialakulásához. Annak jönnie kell – az észrevétlen dolgok sejtelmes bizonyosságával. Egyszer

csak azon kapod magad, hogy rá mered bízni feltett gondolataidat a másokra.

Megint János volt a kezdeményező, s valójában csak találgatom, hogyan csinálta. (Megismétlem, húszévnnyi korkülönbség szólt e tekintetben a javára, amely mellé felzárkázott a konok tény, hogy nem szerkeszthetsz lapot művek nélkül.) A felmerülő gesztus olyanira az övé, hogy mástól még csak hasonlót sem láttam. A legkevésbé pedig önmagamtól vártam volna. Főként az akkori önmagamtól. Berekfürdő kis templomában egy írónk előadást tartott a dolgok állásáról. Már a helyszínválasztás rosszat sejtetett, ám a lázas beszámoló alulmúlta minden várakozásom.

Ekkor esett a pillantásom Jánosra, aki néhány padsorral előttem, félrehúzódva, laza terpeszülésben, kissé féloldalasan újságot olvasott. Az ablakokon behuzogó szeptemberi napfény még csak meg sem rezent a széttárt lapokon.

Gyorsan leszögezem: szó sincs róla, hogy valamilyenféle vallásellenesség vert volna hidat közöttünk. Már a jelenlétünk is ellentmond e feltételezésnek. Csak ültem félszegen az idegen közegben, János pedig lapozott.

Az előadás megszenvedett tapasztalatától látványos javulást reméltem. Ehelyett mi következett?... Alig pár hónap múlva, Kárászon, egy Pilinszky-est alkalmával nem észleltem a fenyegetést. Magával ragadott a szervező lelkesedése.

Az akkor elszenvedett másfél óra tényleg az életem egyik feledhetetlen epizódjává vált. Egyszerűen nem tudom kiverni a fejemből, noha egyetlen elhangzott szóra sem emlékszem. Az ellentétes emberi beállítódás talán mindahány keservét megéltem azon az estén. És persze nem a szexus különbözőségéről beszélek. Harmincegynéhány esztendeje vagyok Christopher Isherwood- és Truman Capote-rajongó. Ragyogó műveik markánsan befolyásolták emberi és írói fejlődésemet. Sok tekintetben többet, igazabbat kaptam tőlük, mint a heteroszexuális zseniktől, mivel ők korábban és drámaibb módon ütköztek bele a kollektív séma legitimálta embertelenségbe. S hogy ezen meglátással mennyire nem vagyok egyedül, példa rá Douglas McGrath *A hirhedt*, illetve Tom Ford *Egy egyedülálló férfi* című, tisztelgő filmalkotása az elmúlt évekből. Pilinszky János lázas tanácstalansága terített le, s fokozta percről percre, szóról szóra kínjaimat, mialatt mások véresre tapsolták tenyerüket.

És kibe botlom kifelé kóvályogva...? Oláh Jánosba, persze, aki pohárral a kezében, nyersfehér

vászonnadrágban és hasonló ingben, derűs mosolylyal fogadott.

Ezekben a napokban kért tőlem másodjára kéziratot. Olyan formában, hogy nem lehetett volna – igaz, nem is állt szándékomban – megkerülni a személyre szabott felkérést. Amely nagyjából úgy hangzott, hogy írjak neki egy regényt, a Magyar Napló, látatlanban mondja, leközlí folytatásokban, terjedelemtől függetlenül. Így fakadt ki tollamból (kézzel írok) a *Mennyien késve szabadultak* – de nem akarok előresietni. Ugyanis hiányzik a sorból János harmadik gesztusa, amely – a jelentőségét megerősítendő – elsőként jutott eszembe a személye kapcsán.

Elhanyagolhatónak tetsző mozdulat, amelynek – miként a korábbi esetekben – az ad a helyen és a helyzeten túlmutató többletet, hogy mit nem tesz meg, mégpedig tudatos eltökéltséggel az ember, noha minden további nélkül megcselekedhetné azt. Ha elbeszélést kerítenék a történetből, tárgyviszonyban fogalmazva *Félpohár bor* munkacímmel dolgoznék, helyviszonyban mondjuk *Az otthonra lelt vendég*, az érző-elevenre tapintva pedig *Fájdalmunk a borban* címmel.

Kovács Ottó egregyi préházánál vacsoráztunk valahányan, s mivel ez volt az utolsó esténk azon a nyáron, táborot bontottunk. A lányok, asszonyok kísérőikkel a falu felé tartottak, mint egy aratóbanda, kisebb csapatokra bomolva, a nap élményeit beszélve. Akkor gyűltak ki a csillagok, amikor a padokat, deszkából rögtönzött asztalokat feldobáltuk a vontatóra, de úgy ám, ahogy azt a Pertusból, a falu tetejéről látni: a déli szemhatáron Pécs, a tévétorony és a Tettye, valamint félúton Komló újabb városrészeinek mesterséges fényeivel keveredve.

Minden okunk megvolt rá, hogy boldogok legyünk, távol az ismert zajoktól, a magunk lármájában. A traktor elindult velünk a hűlő éjszakában; az erőre kapó csillagfényben a völgy felé imbolyogtunk a horhos döccenői és kátyúi ritmusára. Alig egy kilométernyire, Bachmayer Lajos pincéjénél muszáj volt megállnunk. Ha kevesebb bennünk a hajlandóság, akkor alighanem a gazda állhatatosabb, akit a traktor ismerős dohogása kicsalt elénk. Ekkor már csupán egymás arcáig láttunk el, a hangulat még felszabadultabb, szavaink csengése további regiszterekkel bővült. János miatt nem aggódtam, ő volt az egyetlen főszerkesztő, aki bármily – általam látott – helyzetben önmaga tudott lenni. Fogalmam sincs, miről beszélgettünk, a hangulat volt a meghatározó, a szőlőhegy varázsa; minden tervezetlenné és kiszá-

míthatatlanná vált. Fürtökre bomlottunk, a kupacok továbbosztódtak-gyarapodtak, új formát öltöttek, a nexusok átminősültek, nem számított, ki a vendég, ki az egregyi, ki olvasó, ki szerző, szerkesztő. Semmi sem számított az élet köznapi menete szerint.

A kerti asztal felett viharlámpa égett, az öreg cse-resznyeifát denevérek kerülgették, de úgy, hogy csak a szárnyuk verte árnyak utaltak a jelenlétükre, azok is foltszerű, máris széthulló káprázatként. Lajos barátunk csizmásan, nagy léptekkel megcélozta a pincelejárót. (Télen-nyáron gumicsizmát viselt, ahogy a bányában megszokta.) Az első látogatások alkalmával még nem értettem, miért szerelnek kapaszkodót az egregyiek a pár lépcsőfok legyőzéséhez. Aztán az ellesett táncléptek – kettőt előre, egyet hátra és rögtön oldalra, térdet megrogyasztva – világossá tették számomra, hogy szó sincs túlbiztosításról. Az üveg héber hogy, hogy nem, aznap este is többször, sértetlenül tette meg az utat a hordóssorig.

Aztán történt valami.

Lajos rossz hordóhoz nyúlt, mert olyan bor került elénk, amelyet pohármosásra is csak végszükség esetén használnak. Közben az orvadászatra terelődött a szó, vagy más afféle helyi színre, amely előcsalja a hedonikus szenvedelmeket. Ottó szomszédom nyakán, halántékán kidagadtak az erek feneketlen boldogságában, s csak ordított. Jánosra esett a pillantásom. Már mindannyian megszabadultunk attól a bornak címzett tévedéstől – azzal a lendülettel, amely mindig az összhangra, az összhatásra ügyel, abból olvassa vissza a saját szőlőmát –, kivéve őt. Kedvenc főszerkesztőm csak forgatta, forgatta a poharát, mint-ha olvasni akarna belőle.

Öntsd ki, ha rosszul esik, mondtam, ne mérgezd magad.

Dehogy.

Úgy kellett kivennem a kezéből, hogy megszabadíthassam tőle. Nem akarta megsérteni vendéglátóját, akit megtisztelt a jelenlétével. S aki egyébként a saját poharáig is alig látott el.

Ennyi az egész.

Aztán megint a platón ültünk vagy feküdtünk, ki-ki a maga gerendáján, deszkáján. Valahogy a fogó hold is előkeveredett a Dobogó erdőrengetegéből, éppen felettünk, rávetítette a kökények és bodzák kusza üstökét a szekérútra, és a levegő olyan friss volt, hogy a tüdőig hatolt; lejjebb és lejjebb ereszkedve a völgybe, érezni lehetett, miképp telítődik a magunk verte porral és a kaszálók édeskés illatával.